

4.12.2014

Dnro 4031/4/13

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Notari Eeva-Maria Tuominen

KELALLA ULOSOTON HAKIJANA ON KOKONAISVASTUU ELATUSAPUVELAN ASIANMUKAISESTA PERINNÄSTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjoituksessaan 14.9.2013 Kansaneläkelaitoksen (jatkossa Kela) ja Satunkunnan ulosottoviraston menettelyä elatusapujen perintään liittyvässä asiassa.

Kantelija arvosteli erityisesti Kelaa siitä, että se peri samaan aikaan sekä elatusapusaatavia ulosottoteitse että työttömyyspäivärahan lapsikorotuksen suoraan työttömyyskassalta elatusapuvelan lyhennykseksi ulosottopidätyksen jälkeen. Näin ollen kantelijalle maksettavan työttömyyskorvauksen määrä oli hänen kertomansa mukaan pienempi kuin ulosoton suojaosuus.

- - -

3 RATKAISU

3.1.1 Elatustukilaki

Elatustukilain 19 §:ssä säädetään Kelan oikeudesta elatusavun perimiseen elatusvelvolliselta viivästyskorkoineen silloin, kun elatusvelvollinen laiminlyö elatusavun maksamisen lapselle ja Kela maksaa laiminlyönnin perusteella lapselle elatustukea. Tällöin Kelalle siirtyy oikeus elatusapuun maksetun elatustuen määrää vastaavalta osalta (= takautumissaatava). Lapsella on oikeus saada takautumissaatavan ylittävä osa elatusavusta. Kun oikeus elatusavun perimiseen on siirtynyt Kelalle 19 §:n mukaisesti, tarkoittaa se Kelan yksinomaista oikeutta kaikkien maksamatta olevien elatusapujen sekä niille laskettujen viivästyskorkojen perintään (HE 49/208 vp s. 30). Kelan oikeus elatusavun perimiseen jatkuu niin kauan kuin perittävässä olevaa takautumissaatavaa on jäljellä. Elatusvelvollinen, joka on saanut tiedon elatustuen myöntämisestä, voi sinä aikana, kun oikeus elatusavun perimiseen kuuluu Kelalle, täyttää maksuvelvollisuutensa ainoastaan maksamalla elatusapuerät Kelalle.

Elatustukilain 20 §:ssä säädetään elatusavun perimisestä ulosottotoimin. Jos elatusvelvollinen ei Kelan asettamassa kohtuullisessa määräjassa maksa ennen elatustuen hakemista eräänntyneitä ja maksamatta olevia elatusapueriä Kelalle tai ala riittävässä määrin maksaa elatusapua vapaaehtoisesti, Kelan on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin elatusavun perimiseksi ulosottotoimin.

Elatustukilain 21 §:ssä säädetään takautumissaatavan perimättä jättämisestä. Säännöksen mukaan Kelan on elatusvelvollisen hakemuksesta jätettävä takautumissaatava perimättä siltä osin kuin elatusavun maksamisen laiminlyönti on johtunut elatusvelvollisen maksukyvyttömyydestä. Takautumissaatava jätetään perimättä vähintään yhdeltä kalenterikuukaudelta. Maksu-

vapautusta ei myönnetä ilman erityisen painavaa syytä takautuvasti pidemmältä kuin yhden vuoden ajalta ennen sen hakemista.

Takautumissaatavan perimättä jättäminen on tarkoitettu lähinnä tilanteisiin, joissa on kyse lyhytaikaisesta maksukyvyttömyydestä. Mikäli elatusvelvollisen maksukyvyttömyys jatkuu pitkään ja tulotason alenemaa voidaan jo pitää pysyvänä, elatusvelvollista kehoitetaan hakemaan muutosta vahvistetun elatusavun määrään. (HE 49/2008 vp s. 31).

3.1.2

Työttömyysturvalain ja ulosottokaaren säännökset

Työttömyysturvalain 6 luvun 6 §:n mukaan työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, maksetaan päiväraha korotettuna lapsikorotuksella. Mainitun lain 11 luvun 9 a §:n edellä mainittu lapsikorotus maksetaan Kelalle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain mukaista elatustukea työttömyysetuuden saajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden. Mainittu työttömyysturvalain tarkoittama lapsikorotusosuus on siten tarkoitettu käytettäväksi lapsen elatukseen.

Ulosottokaaren 4 luvun 48 §:ssä on säädetty suojaosuudesta. Suojaosuus lasketaan säännöksen mukaan kuukaudessa 30 päivältä. Ulosottokaaren mainitun luvun 49 §:n 1 momentin mukaan ns. tulopohjasta jätetään ulosmittaamatta:

- 1) velallisen suojaosuus ja lisäksi 1/3 suojaosuuden ylittävästä palkan osasta (tulorajaulosmittaus);
- 2) 2/3 palkasta, jos palkka on suurempi kuin kaksi kertaa velallisen suojaosuuden määrä;
- 3) vähemmän kuin kohdassa 2) tarkoitettu määrä, kuitenkin vähintään puolet palkasta, jos palkka on suurempi kuin neljä kertaa velallisen suojaosuuden määrä.

Tulopohjalla tarkoitetaan velallisen tulojen yhteismäärää, josta palkasta tai siihen rinnastettavasta tulosta ulosmitattava määrä lasketaan. Tulopohjan laskemisesta säädetään ulosottokaaren 4 luvun 45 §:ssä.

3.2

Asiassa saatu selvitys

3.2.1

Kelan selvitys

Kelan antamista lausunnoista ja selvityksistä ilmenee, että kantelijan elatusapusaatavat olivat ulosotossa ajan 2.5.2013–16.1.2014. Kela lähetti kantelijan elatusapuvelka-asiaan liittyvän 11.4.2013 postitetun maksuvaatimuksen työttömyyskassalle. Maksuvaatimuksessa oli teksti: ”Jos työttömyysetuuteen kohdistuu jo ulosotoperintä, niin pyydämme Teitä olemaan huomioimatta tätä pyyntöä ja ilmoittamaan ulosotosta Kelaan.” Elatusapuvelka lähti Kelasta sähköisesti ulosottoon 30.4.2013, koska velkaan ei ollut tullut suorituksia eikä kantelija ollut sopinut elatusapuvelan maksamisesta Kelan perintäyksikön kanssa.

Elatusapuvelan perinnän ollessa ulosotossa, muualta kuin ulosottovirastosta tulleista suorituksista ilmoitetaan ulosottovirastolle sähköisesti. Mikäli tietojen sähköinen lähettäminen ei onnistu, tieto lähetetään kirjeellä. Satakunnan ulosottovirastolle lähetettiin 8.5.2013 ilmoitus kantelijan velkaan tulleesta suorituksesta arvopäivällä 3.5.2013. Tässä vaiheessa ulosotto ei ollut vielä aloittanut ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan ulosmittaamista, joten lapsikorotus on joka tapauksessa voitu periä Kelalle.

Jatkossa kantelijan elatusapuvelalle on tullut suorituksia sekä Satakunnan ulosottovirastolta että työttömyyskassalta. Myöhemmät ilmoitukset elatusapuvelalle muualta kuin ulosottoviran-

omaiselta tulleista suorituksista ovat lähteneet ulosottovirastolle sähköisesti, joten elatusapuvelan perintätoimet eivät ole tulleet Kelan käsittelijälle tutkittavaksi, eikä lapsikorotuksen perinnän ja ulosotto-perinnän yhtäaikaisuutta ole siten havaittu Kelassa. Kantelija ei ole myöskään missään vaiheessa ottanut yhteyttä Kelaan ulosoton ja lapsikorotuksen perinnän yhtäaikaisuudesta.

Kantelija toimitti Kelaan asumistukihakemuksensa liitteeksi 27.12.2013 ansiosidonnaisen päivärahan maksu-ilmoituksen, josta käy ilme, että ansiosidonnaisesta päivärahasta on peritty sekä ulosoton osuus että lapsikorotus Kelalle. Asumistukihakemuksen ratkaisija ei ole tätä huomannut eikä sitä Kelan mukaan voida häneltä olettaakaan. Kantelijan elatusapuvelka tuli Kelan perintäkeskuksen käsittelijän tutkittavaksi siinä vaiheessa, kun elatusapuvelkaan oli tullut liिकासuoritusta. Kantelijan elatusapuvelan ulosotto peruttiin 16.1.2014 lähetetyllä kirjeellä elatusapuvelan tultua perityksi loppuun. Ansiosidonnaisen päivärahan maksun päätyttyä kantelija on 2.7.2014 lähtien saanut työmarkkinatukea Kelasta (tarkistettu puhelimitse Kelasta 21.11.2014).

Kela toteaa selvityksessään että Kelan sisäisessä ohjeistuksessa ulosotto-perinnän ja ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan lapsikorotuksen perinnän yhtäaikaisuutta on pyritty välttämään.

Kelan selvityksen mukaan ”Maksukiellon ja maksuvaatimuksen saajan, eli työttömyyskassan olisi tullut ensisijaisesti selvittää ja ratkaista kyseisten vaatimusten keskinäinen suhde. Ulosottoviranomaisen olisi puolestaan tullut huolehtia ulosotto-perinnän lainmukaisuudesta ja antamansa maksukiellon sisällöstä sekä siitä, huomioidaanko lapsikorotuksen perintä Kelalle suojaosuutta ja ulosmitattavaa määrää laskettaessa”.

3.2.2

Ulosottoviraston selvitys

Satakunnan ulosottoviraston selvityksen mukaan ulosottopidätyksen jälkeen tapahtuneeseen lapsikorotuksen määrää vastaavaan pidätykseen ei ulosottomiehellä ole toimivaltaa puuttua eikä ulosottomies voine myöskään ottaa kantaa siihen, onko Kela voinut samanaikaisesti sekä periä elatusapusaatavia ulosottoteitse että vähentää lapsikorotuksen suoraan työttömyysetuudesta elatusapusaatavien lyhennykseksi ulosottopidätyksen jälkeen. Ulosottomies ei ylipääntään tutki työttömyyspäivärahaa ulosmitatessaan, saako velallinen lapsikorotusta vai ei. Ulosottomies on täyttänyt neuvontavelvollisuutensa kun kantelijaa on kehoitettu ottamaan yhteyttä Kelaan ja selvittämään asia siellä.

3.3

Arviointia

Kelan lausunnossa on katsottu, että työttömyyskassan olisi tullut ensisijaisesti selvittää ja ratkaista kyseisten vaatimusten keskinäinen suhde. Kelan mukaan ulosottoviranomaisen olisi puolestaan tullut huolehtia ulosotto-perinnän lainmukaisuudesta ja antamansa maksukiellon sisällöstä sekä siitä, huomioidaanko lapsikorotuksen perintä Kelalle suojaosuutta ja ulosmitattavaa määrää laskettaessa.

Satakunnan ulosottovirasto katsoi, että päätösvalta ja vastuu olisi ollut velkojalla eli Kelalla.

Näkemykseni mukaan Satakunnan ulosottovirasto on toiminut sille kuuluvan harkintavallan rajoissa eikä minulla ole aihetta epäillä, että asiassa olisi menetelty lainvastaisesti tai muutoinkin virheellisesti. Tämän johdosta asia ei tältä osin anna aihetta puoleltani enempään.

Katson, että Kelalla oli ulosoton hakijana kokonaisvastuu siitä, että elatusapuvelkaa koskeva perintä tehdään asianmukaisesti.

Ulosottokaaren 1 luvun 19 §:n mukaan ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asi-anosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla.

Kuten olen edellä todennut, päävastuu elatusapua koskevan perinnän asianmukaisesta hoidamisesta on ollut kuitenkin ulosoton hakijalla eli Kelalla. Tässä yhteydessä korostan, että tällaisessa tilanteessa ulosoton hakijana olevan tahon sekä täytäntöönpanoviranomaisen (asianomainen ulosottovirasto) tulee toimia yhteistyössä, etteivät velallisen laissa säädetyt oikeudet vaarannu.

Näkemykseni mukaan myös Satakunnan ulosottoviraston olisi tullut varmistua saadessaan tietää Kelan suorittamasta mahdollisesti päällekkäisestä perinnästä, ettei ulosottovelallisen (kantelija) asema vaarannu esimerkiksi suojaosuuden alittumisen takia.

Satakunnan ulosottoviraston menettelyn moitittavuutta arvioitaessa olen huomionnut sen, että kantelijalla olisi ollut mahdollisuus valittaa ulosottomiehen päätöksestä ulosottokaaren 11 luvussa säädetyillä tavoilla.

Koska velallisen hyväksi säädetyistä suojaosuudesta on kantelijan kohdalla poikettu, mielestäni asianmukaista olisi, että Kela ulosoton hakijana suorittaisi nyt kysymyksessä olevilta kuu-kausilta kantelijalle mahdollisesta aiheutuneesta taloudellisesta vahingosta asianmukaisen hyvityksen (esimerkiksi ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan lapsikorotuksen määrän). Kantelija voi ottaa asiassa yhteyttä Kelan hallinto-osaston oikeudelliseen ryhmään ja esittää sille mahdollisen vaatimuksensa.

Pyydän Kelaa ilmoittamaan minulle 30.1.2015 mennessä, esittikö kantelija Kelalle hyvitysvaa-
timuksen ja ryhdyttiinkö asiassa toimenpiteisiin.

Saatan edellä esittämäni näkemykset ulosoton hakijan ja täytäntöönpanoviranomaisen velvol-
lisuuksista ja huolellisesta menettelystä Kelan ja Satakunnan ulosottoviraston tietoon. Tässä
tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni mainituille tahoille.